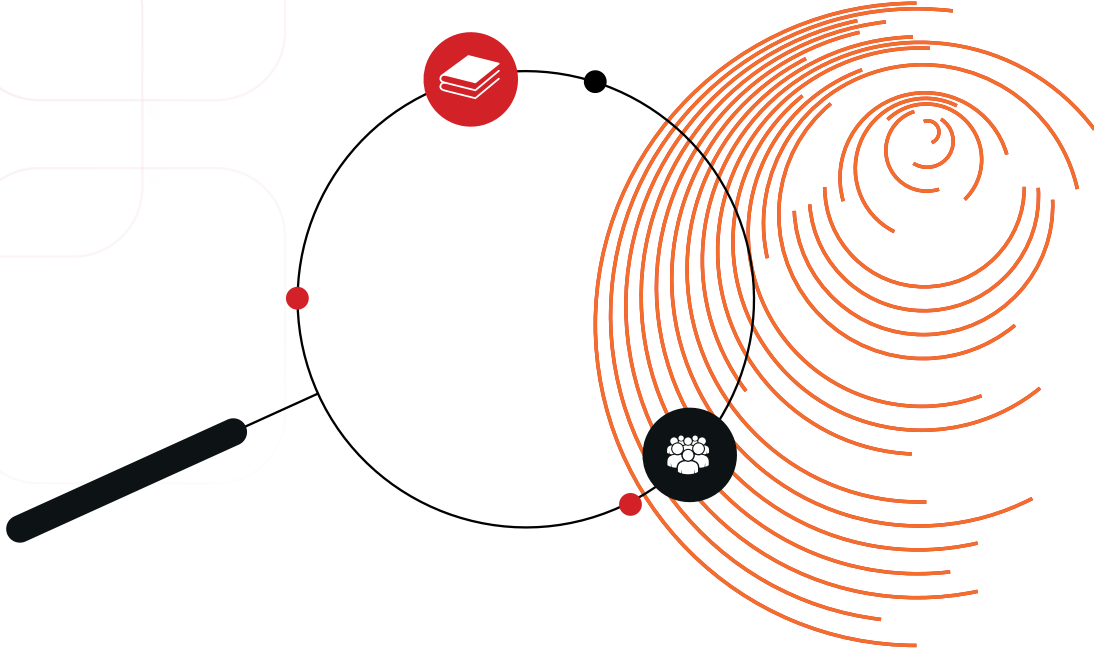

ARALIK 2025 | Aylık

DÜNYADAN

Araştırma Gündemi

EĞİTİM ARAŞTIRMALARI

- Yapay Zekâ ile İnsan Geri Bildirimini Karşılaştırılması: Akademik Performans, Geri Bildirime Dair Algı ve Öğrenme Eğilimlerine Yönelik Bir Meta-Analiz
- İnsan ve Üretken Yapay Zekâ Tarafından Verilen Geri Bildirimin Tartışmacı Metin Yazma Performansı Üzerindeki Etkisi: Karşılaştırmalı Bir Analiz
- Programlama Öğrenme Sürecinde Üretken Yapay Zekâ Geri Bildirimine Dair Öğrencilerin Algıları

TOPLUM ARAŞTIRMALARI

- Ebeveyn İzin Sisteminin Çalışan Evli Kadınların Doğum Planlarına Etkisi: Güney Kore Kadınlar ve Aileler Boylamsal Araştırmasının Üç Yıllık Takip Çalışması
- Çevrim İçi Oyun Deneyiminin, Çevrim Dışı Kumardan Çevrim İçi Kumara Geçiş Üzerindeki Etkisi
- İlgili Babalık Mümkün mü? İspanya ve Norveç'te Babalık Görevini Etkileyen Yapısal Unsurlar

Editör

Amine Ertürk
Semra Gülen

Hazırlayanlar

Banu Zehir
Zeynep Yalçıntaş

Grafik Tasarım

Betül Berra Kurt
Tuba Çelik

Yayın Türü

Bülten

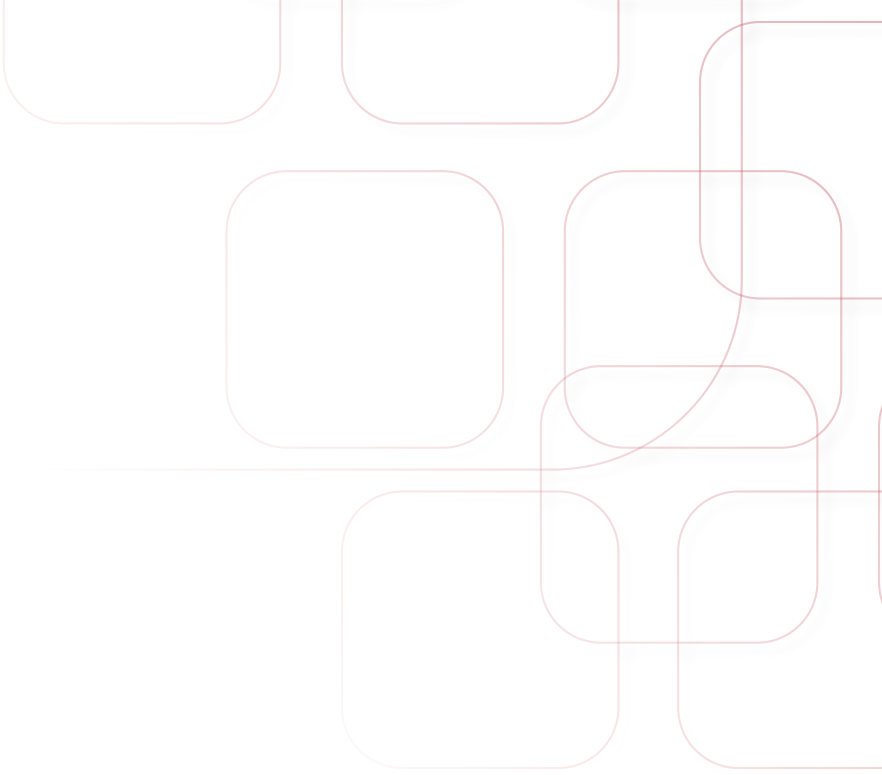
Yönetim Yeri

Burhaniye Mah. Hacı Reşit Paşa Sok. No: 18
Üsküdar / İstanbul

İletişim

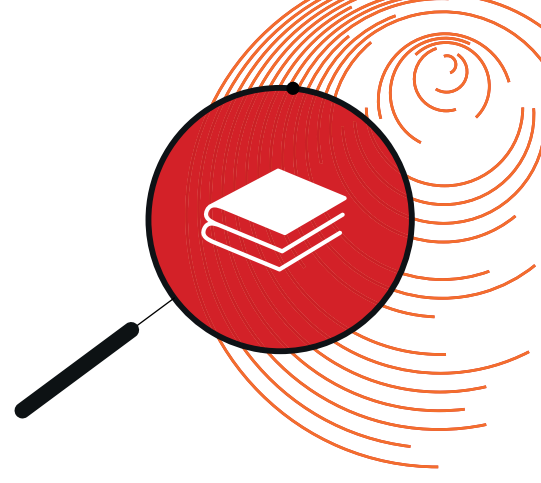
0216 422 00 22
www.enstitusosyal.org
info@enstitusosyal.org

Dünyadan Araştırma Gündemi, eğitim ve toplum bilimleri alanlarında akademik seçki sunan ücretsiz bir yayındır.

DÜNYADAN

Araştırma Gündemi

EĞİTİM

ARAŞTIRMALARI

EĞİTİM ARAŞTIRMALARI

- Yapay Zekâ ile İnsan Geri Bildiriminin Karşılaştırılması: Akademik Performans, Geri Bildirime Dair Algı ve Öğrenme Eğilimlerine Yönelik Bir Meta-Analiz
- İnsan ve Üretken Yapay Zekâ Tarafından Verilen Geri Bildirimin Tartışmacı Metin Yazma Performansı Üzerindeki Etkisi: Karşılaştırmalı Bir Analiz
- Programlama Öğrenme Sürecinde Üretken Yapay Zekâ Geri Bildirimine Dair Öğrencilerin Algıları

Educational Psychology

Educational Psychology, eğitim psikolojisi alanında yürütülen araştırmaları yayımlayan akademik bir dergidir. Taylor & Francis tarafından yayımlanan dergi, öğrenme, öğretim, gelişim ve değerlendirme süreçlerini psikolojik kuram ve yöntemler çerçevesinde ele alan çalışmalara yer verir. Dergi; okul öncesinden yükseköğretime uzanan farklı eğitim kademelerinde, tipik gelişim gösteren öğrenciler ile özel öğrenme gereksinimi olan bireyleri kapsayan araştırmaları kabul eder. DeneySEL, nicel ve nitel çalışmalar başta olmak üzere, eğitim psikolojisi kuramı ile uygulama arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalar için bir yayın platformu sunar.

Yapay Zekâ ile İnsan Geri Bildiriminin Karşılaştırılması: Akademik Performans, Geri Bildirime Dair Algı ve Öğrenme Eğilimlerine Yönelik Bir Meta-Analiz

How Does Artificial Intelligence Compare to Human Feedback? A Meta-analysis of Performance, Feedback Perception, and Learning Dispositions

Geri bildirim (feedback), öğrencilerin mevcut performansları ile öğrenme hedefleri arasındaki farkı görmelerini ve bu farkı kapatmalarını sağlayan temel bir öğretim aracıdır. Öğrencilere çalışmalarının sonucunda öğretmenlerinin, akranlarının veya çevrim içi öğrenme araçları gibi öğretim materyallerinin geri bildirim sunması, uzun süredir, öğrenmeyi destekleyen temel mekanizmalardan biri olarak kabul edilmektedir. Son yıllarda ise eğitim ortamlarında yapay zekâ (YZ) temelli sistemlerin yaygınlaşmasıyla birlikte, otomatik olarak üretilen yapay zekâ geri bildirimleri de giderek daha fazla kullanılmaya başlanmıştır. Ancak yapay zekâ geri bildiriminin, insan geri bildirimiyle karşılaştırıldığında öğrencilerin akademik performansları ve öğrenmeye yönelik tutumları üzerindeki etkilerine dair alan yazındaki bulgular net ve tutarlı değildir. Bu çalışma, mevcut araştırmaları meta-analiz yöntemi ile bir araya getirerek bu konudaki dağınık bulguları, bütüncül biçimde değerlendirmeyi ve ortaya çıkan belirsizliği açıklığa kavuşturmayı amaçlamıştır.

AMAÇ

Bu meta-analizin amacı, yapay zekâ tarafından üretilen geri bildirim ile insan (öğretmen veya akran) tarafından verilen geri bildirim öğrencilerin öğrenme çıktıları, geri bildirimi algılama biçimleri ve öğrenmeye yönelik eğilimleri (motivasyonları, derse katılım düzeyleri vb.) üzerindeki etkilerini karşılaştırmaktır. Ayrıca, yapay zekâ ve insan geri bildirimlerinin birlikte kullanıldığı hibrit geri bildirim yaklaşımlarının olası etkileri de değerlendirilmiştir.

YÖNTEM

Bu çalışma, yapay zekâdan alınan geri bildirim ile insanlardan alınan geri bildirim (öğretmen veya akran geri bildirimi) öğrencilerin öğrenme çıktıları üzerindeki etkilerini incelemek amacıyla meta-analiz yöntemi kullanılarak yürütülmüştür. Çalışma, sistematik derleme ve meta-analiz raporlamasına ilişkin Sistematik İncelemeler ve Meta-Analizler için Tercih

Edilen Raporlama Öğeleri (*Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses, PRISMA*) yönergeleri doğrultusunda tasarlanmıştır.

■ **Literatür Taraması:** İlgili çalışmaların belirlenmesi amacıyla 9 Ocak 2024 tarihinde *Web of Science, Scopus* ve *ERIC* veri tabanlarında sistematik bir literatür taraması yapılmıştır. Tarama sürecinde yapay zekâ geri bildirimi, otomatik geri bildirim ve insan geri bildirimi ile ilişkili anahtar terimler kullanılmıştır. Elde edilen kayıtlar arasından yinelenen çalışmalar çıkarılmış, başlık ve özet incelemesiyle araştırma kapsamına uygun olmayan çalışmalar elenmiştir.

■ **Dâhil Etme Kriterleri ve Örneklem:** Meta-analize, yapay zekâ geri bildirimi ile insan geri bildirimini doğrudan karşılaştıran, deneysel veya yarı deneysel araştırma desenine sahip, nicel sonuçlar raporlayan çalışmalar dâhil edilmiştir. Kuramsal çalışmalar, derleme makaleleri ve yeterli nicel veri sunmayan araştırmalar kapsam dışı bırakılmıştır. Bu eleme süreci sonucunda, toplam 41 çalışma meta-analize dâhil edilmiştir. Analizler, bu çalışmalarda yer alan 4.813 öğrenciden elde edilen veriler üzerinden yürütülmüştür.

■ **İncelenen Sonuç Alanları:** Çalışmalar, makalede tanımlanan üç temel sonuç alanı kapsamında değerlendirilmiştir:

- **Öğrenme Performansı:** Öğrencilerin akademik başarıları ve öğrenme performansları.
- **Geri Bildirime Dair Algı:** Öğrencilerin geri bildirimi ne kadar

yararlı, anlaşılır ve kabul edilebilir buldukları.

- **Öğrenme Eğilimleri:** Öğrenmeye yönelik motivasyon, derse katılım düzeyleri ve öz düzenleme becerileri.

■ **Analiz Yaklaşımı:** Dâhil edilen çalışmalarda raporlanan nicel bulgular, yapay zekâdan alınan geri bildirim ile insandan alınan geri bildirimin bu üç sonuç alanındaki etkilerini karşılaştırmak amacıyla birleştirilmiştir. Analizler, her bir sonuç alanı (öğrenme performansı, geri bildirimle dair algı ve öğrenme eğilimleri) için ayrı ayrı yürütülmüş ve yapay zekâ geri bildiriminin insan geri bildirimiyle karşılaştırıldığında nasıl bir etki örüntüsü ortaya çıkardığı değerlendirilmiştir.

TEMEL BULGULAR

1. Çalışmaların Genel Profili (Betimleyici Bulgular):

- Bu konudaki araştırmaların çoğunluğunun (33 araştırma), öğrencilerin dil ve yazma konusunda aldıkları geri bildirimler üzerinden yapıldığı bulunmuştur.
- Araştırmaların çoğunluğu (36 araştırma) yükseköğretim düzeyindeki öğrencilerle yapılmıştır. 3'ü K-12 (ilköğretim ve ortaöğretim), 1'i de açık öğretim öğrencileriyle yapılmıştır.
- Kullanılan yapay zekâ sistemleri üçe ayrılmaktadır:
 - » **Kural Tabanlı Sistemler (Örneğin Pigai, Grammarly, MY Access):** Genellikle cümle düzeyinde, dil

bilgisi ve söz dizimine odaklanan, yönlendirici ve düzeltici geri bildirim sunmaktadır.

» **Makine Öğrenmesi Tabanlı**

Sistemler: Bu sistemler, yeni içerik üretmekten ziyade mevcut geri bildirimini değerlendirmeye ve iyileştirmeye odaklanmaktadır.

» **Üretken Yapay Zekâ Modelleri**

(Örneğin ChatGPT): Bu modeller etkileşimli, konuşmaya dayalı, içerik üzerine düşünmeye yönlendiren geri bildirimler sunmuştur.

2. Öğrenme Performansı:

- Yapay zekâ geri bildirimini ile insan geri bildirimini arasında öğrenme performansı açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır (Hedge's $g = 0,25$). Bulgular, yapay zekâ geri bildirimini öğrenme performansı açısından insan geri bildirimini kadar etkili olabileceğini düşündürmektedir.
- Ancak çalışmalar arasında yüksek heterojenlik vardır; bu durum, sonuçların her çalışmada aynı yönde çıkmadığını ifade etmektedir. Örneğin, bazı çalışmalarda yapay zekâ geri bildirimini performansı biraz artırırken, bazı çalışmalarda insan geri bildirimini daha etkili olmuştur.
- Bu farklılıklar;
 - » Kullanılan yapay zekâ türüne (Grammarly gibi kural tabanlı yazma araçları vs. ChatGPT gibi üretken modeller),
 - » Geri bildirimin kapsamına (yalnızca dil bilgisi düzeltmesi vs. içerik ve yapı önerileri),

» Dersin alanına (çoğunlukla dil ve yazma dersi araştırmaları dâhil edilmiştir) bağlı olarak değişmektedir.

- Alt grup analizleri, öğretmen geri bildirimini akran geri bildirimine kıyasla daha etkili olabileceğini gösterse de, bu farklar genel karşılaştırmada anlamlı düzeye ulaşmamıştır.

3. Geri Bildirime Dair Algı:

- Öğrencilerin geri bildirimini algılama biçimleri açısından yapay zekâ ve insan geri bildirimini arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır (Hedge's $g = -0,20$). Bu durum, yapay zekâ geri bildirimini genellikle hızlı ve ayrıntılı olmasına rağmen, insan geri bildirimini sunduğu bağlamsal duyarlılık ve kişiselleştirme düzeyini her zaman yakalayamamasıyla ilişkilendirilmektedir.
- Öğrenme performansı sonuçlarıyla benzer şekilde, geri bildirim nasıl algılandığının bağlama ve kullanılan yapay zekâ türüne göre değiştiğini göstermektedir.
- Son çalışmalarda, yapay zekâdan alınan geri bildirimini görece daha olumlu, yararlı ve anlaşılır algılandığı bulunmuştur. Bu durum, yapay zekâ teknolojilerindeki gelişmelerle ilişkilendirilmiştir.

4. Öğrenme Eğilimleri (Motivasyon, Katılım, Öz Düzenleme)

- Motivasyon (öğrencinin öğrenmeye ne kadar istekli olduğu), katılım (öğrencinin derste ya da öğrenme sürecinde ne kadar aktif olduğu) ve öz düzenleme (öğrencinin kendi öğrenme sürecini yönetmesi ve geri bildirime göre strateji geliştirmesi) gibi öğrenme eğilimleri

açısından bulgular tutarsızdır. Bazı çalışmalar yapay zekâ geri bildiriminin öğrenme tutumu veya motivasyon üzerinde olumlu etkiler, bazıları ise olumsuz ya da nötr etkiler gösterdiğini raporlamıştır.

- Bazı öğrenciler YZ'nin hızını ve nokta atışı geri bildirimlerini olumlu değerlendirirken, bazıları insanlardan alınan kişiselleştirilmiş geri bildirimleri tercih etmektedir.
- Bu farklılıklar, yapay zekâ geri bildiriminin öğrenme eğilimleri üzerindeki etkisinin, görevin niteliğine, öğrenme ortamına ve öğrencilerin bireysel tercihlerine bağlı olarak değişebileceğini göstermektedir.
 - » Özellikle anında ve düzeltici geri bildirimin önemli olduğu durumlarda, yapay zekânın daha faydalı olabileceği belirtilmektedir.

5. Hibrit Geri Bildirim

- Yapay zekâ ve insan geri bildiriminin birlikte kullanıldığı hibrit yaklaşımlara ilişkin çalışmalar sınırlıdır ve bulgular tüm çalışmalar için ortak ve tutarlı değildir.
- Ancak yalnızca yapay zekâ geri bildirimi ya da yalnızca insan geri bildirimi ile karşılaştırıldığında hibrit yaklaşımın olumlu bir etki potansiyeline sahip olabileceği görülmektedir.

- » Yapay zekâ ile insan geri bildiriminin birlikte kullanılmasının, öğrencilerin geri bildirimde daha fazla güven duymasını ve geri bildirimin daha incelikli (nüanslı) olmasını sağlayabileceği düşünülmektedir.

SONUÇ

Bu meta-analiz, yapay zekâ tarafından sağlanan geri bildirimin, öğrencilerin öğrenme performansı, geri bildirimde algıları ve öğrenme eğilimleri açısından insan geri bildirimiyle karşılaştırıldığında istatistiksel olarak anlamlı bir üstünlük ya da dezavantaj göstermediğini ortaya koymaktadır. Ancak bu konuda elde edilen sonuçlar, araştırmadan araştırmaya değiştiği için bulgular tek bir genellemeyle yorumlanmamalıdır. Çalışma yapay zekâ geri bildiriminin, insan geri bildiriminin yerine geçmesinden ziyade, insan geri bildirimiyle birlikte hibrit bir model içinde ele alınmasının daha anlamlı olabileceğini vurgulamaktadır. Çalışmanın başlıca sınırlılıkları, bu alandaki araştırmaların büyük ölçüde dil ve yazma alanında yoğunlaşması ve YZ sistemlerinin teknik ayrıntılarının her zaman açık şekilde raporlanmamasıdır. Bu nedenle, gelecekteki araştırmaların farklı disiplinleri kapsayan, kullanılan yapay zekâ sistemlerini daha detaylı biçimde açıklayan ve daha çeşitli öğrenme çıktıları içeren çalışmalar olarak tasarlanması önerilmektedir.

Kaynak: Kaliisa, R., Misiejuk, K., López-Pernas, S., & Saqr, M. (2025). How does artificial intelligence compare to human feedback? A meta-analysis of performance, feedback perception, and learning dispositions. *Educational Psychology*, 1-32. <https://doi.org/10.1080/01443410.2025.2553639>

İnsan ve Üretken Yapay Zekâ Tarafından Verilen Geri Bildirimin Tartışmacı Metin Yazma Performansı Üzerindeki Etkisi: Karşılaştırmalı Bir Analiz

A Comparative Analysis of Human and GenAI-generated Feedback on EFL students' Argumentative Writing Performance

Yabancı dil olarak İngilizce öğrenimi (*English as a Foreign Language, EFL*) alanında yazma eğitiminde geri bildirim almak, öğrencilerin yazma becerilerini geliştiren temel araçlardan biridir. Geri bildirim, öğrencilerin güçlü ve geliştirilmesi gereken yönlerini görmelerini sağlar; yazma sürecini destekler ve öğrenmeye yönelik motivasyonu artırır. Öte yandan, öğretmenlerin yoğun iş yükü, zaman kısıtları ve değerlendirmelerini etkileyen öznel farklılıkları; verdikleri geri bildirimin niteliğini sınırlayabilmektedir.

Bu sınırlılıkları aşmak amacıyla geliştirilen otomatik yazma değerlendirme sistemleri (*Automated Writing Evaluation, AWE*) ve yazım düzelten otomatik geri bildirim sistemleri (*Automated Writing Corrective Feedback, AWCF*), öğretmenlere yazma öğretiminde destek olmaktadır. Son yıllarda büyük dil modellerine dayalı üretken yapay zekâ (*generative artificial intelligence, GenAI*) araçlarının gelişmesiyle birlikte, bu sistemler yalnızca dil bilgisi ve yazım hatalarına değil, argümantasyon, metin organizasyonu ve içerik tutarlılığı gibi üst düzey yazma bileşenlerine de geri bildirim sağlayabilir hâle gelmiştir.

Buna karşın, insandan alınan geri bildirimin pedagojik yönlendirme, hata farkındalığı oluşturma ve öğrenciyle kurulan ilişki açısından hâlâ önemli bir avantaj sunduğu tartışılmaktadır. Bu çalışma, insanın verdiği geri bildirim ile üretken yapay zekânın verdiği geri bildirimin, EFL öğrencilerinin tartışmacı metin yazma (*argumentative writing*) performansı üzerindeki etkilerini karşılaştırmalı olarak incelemektedir.

AMAÇ

Bu araştırmanın amacı, insanın verdiği geri bildirim ile üretken yapay zekânın verdiği geri bildirimin, EFL öğrencilerinin tartışmacı metin yazma performansı üzerindeki etkilerini karşılaştırmaktır. Bu bağlamda, geri bildirimin şu boyutlar üzerindeki etkisinin ayrı ayrı değerlendirilmesi hedeflenmiştir: Genel yazma başarısı, argümantasyon, kanıt kullanımı, metin organizasyonu, dil kullanımı, mekanik doğruluk (imla, noktalama, yazım, temel biçimsel doğruluk). Böylece araştırma, geri bildirimin kaynağına göre bu yazma bileşenlerinde farklılık oluşup oluşmadığını ortaya koymayı amaçlamaktadır.

YÖNTEM

- **Araştırma Deseni:** Araştırma, karşılıklı dengelenmiş (*counterbalanced*) yarı deneysel bir desene yürütülmüştür. Buna göre öğrenciler, birinci yazma görevinde iki gruba ayrılmış; bir grup insan geri bildirimi alırken, diğer grup üretken yapay zekâ geri bildirimi almıştır. İkinci yazma görevinde ise gruplar yer değiştirmiştir. Böylece her öğrenci, iki yazma görevi boyunca her iki geri bildirim türünü de deneyimlemiştir. Yazma performansındaki değişim, (i) zaman (ilk taslak-son taslak) ve (ii) geri bildirim kaynağı (insan veya yapay zekâ) değişkenleri üzerinden analiz edilmiştir.
- **Katılımcılar:** Araştırmaya, Türkiye’de bir devlet üniversitesinin İngilizce öğretmenliği bölümünden ikinci sınıf öğrencileri katılmıştır. Katılımcıların yaşları 19-24 arasındadır ve çoğu Diller için Avrupa Ortak Başvuru Metni’ne (*Common European Framework of Reference, CEFR*) göre B2 veya B2+ düzeyindedir. Pilot çalışmaya 69 öğrenci katılmıştır. Ana çalışmada her iki yazma görevini de tamamlayan 59 öğrenci (38 kadın, 21 erkek) analizlere dâhil edilmiştir.
- **Pilot Çalışma:** Ana araştırma öncesinde bir pilot çalışma yürütülmüştür. Pilot çalışmanın amacı, insan geri bildirimi ile üretken yapay zekâ geri bildiriminin aynı analitik rubrik temelinde tutarlı biçimde üretip üretmediğini ve üretken yapay zekâyâ verilen komutların rubrikle uyumlu geri bildirim oluşturup oluşturmadığını test etmektir.

■ Yazma Görevleri ve Ölçme Araçları:

Araştırma süreci iki ayrı tartışmacı metin yazma görevi üzerinden yürütülmüştür. Her yazma görevi; ilk taslak yazımı, geri bildirim alma (ya insan ya da yapay zekâdan geri bildirim alma) ve son taslak yazımı olmak üzere üç aşamadan oluşmuştur.

Tüm yazma görevleri sınıf ortamında, kâğıt üzerinde gerçekleştirilmiştir. Bu tercih, öğrencilerin yazma sürecinde yapay zekâ araçlarını kullanmasını önlemek amacıyla yapılmıştır. Bu süreç sonunda her öğrenci, iki yazma görevi kapsamında iki ilk taslak ve iki son taslak olmak üzere toplam dört metin üretmiştir. Yazma performansındaki değişim, ilk ve son taslaklar arasındaki farklar üzerinden değerlendirilmiştir. Öğrencilerin yazıları, analitik bir değerlendirme rubriği kullanılarak analiz edilmiştir. Rubrik beş bileşenden oluşmaktadır:

1. **Argümantasyon:** Yazıda net bir görüşün ortaya konması ve bu görüşün tutarlı biçimde savunulması.
2. **Kanıt:** Savunulan görüşlerin örnekler ve gerekçelerle desteklenmesi.
3. **Organizasyon:** Metnin giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinin düzenli ve akıcı olması.
4. **Dil:** Sözcük seçimi ve dil bilgisi yapılarını doğru ve anlamı destekleyecek biçimde kullanma.
5. **Mekanik:** Yazım, noktalama ve biçimsel doğruluğun sağlanması.

Her bileşen 1-4 puan arasında değerlendirilmiş; toplam yazma

performansı 20 puan üzerinden hesaplanmıştır.

■ Geri Bildirim Süreci

- 1. İnsan Geri Bildirimi:** İnsan geri bildirimi, öğrencileri tanımayan ve ikinci dil yazma alanında uzman bir öğretmen tarafından yapılmıştır. Geri bildirimler, rubrik ve kontrol listesine dayalı olarak verilmiş; hatalar metin üzerinde işaretlenmiştir.
- 2. Üretken Yapay Zekâ Geri Bildirimi:** Üretken yapay zekâ geri bildirimi, ChatGPT (GPT-4) kullanılarak oluşturulmuştur. Geri bildirimler, pilot çalışmada geliştirilen ve rubrikle uyumlu ayrıntılı komutlarla üretilmiştir. Yapay zekâ, her yazma bileşeni için puanlama yapmış ve açıklayıcı geri bildirim sunmuştur.

- **Veri Analizi:** Veriler, öğrencilerin yazma performansındaki değişimi incelemek amacıyla 2 × 2 karma desenli Kovaryans Analizi (ANCOVA) ile analiz edilmiştir. Bu analizde, öğrencilerin ilk ve son taslak puanları karşılaştırılarak geri bildirimin etkisi değerlendirilmiştir. Elde edilen sonuçlar, geri bildirimin etkisinin büyüklüğünü göstermek amacıyla eta kare (η^2) değerleri üzerinden yorumlanmıştır.

TEMEL BULGULAR

1. Genel Yazma Performansı

- Her iki geri bildirim türü de öğrencilerin son taslak yazma performansını anlamlı şekilde artırmıştır.
- Genel yazma puanlarındaki artış, insan geri bildirimi alan öğrencilerde

üretken yapay zekâ geri bildirimi alan öğrencilere kıyasla daha yüksektir.

2. Üst Düzey Yazma Becerileri (Argümantasyon, Kanıt, Organizasyon)

- Öğrencilerin metinde argümantasyon oluşturma becerileri, her iki geri bildirim türü sonrasında da anlamlı biçimde gelişmiştir; iki geri bildirim türüne bağlı olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır.
- Kanıt kullanımı açısından, her iki geri bildirim türü de öğrencilerin performansını benzer düzeyde geliştirmiştir; ayrıca, geri bildirim türleri arasında anlamlı bir fark gözlemlenmemiştir.
- Metin organizasyonu alanında da öğrencilerin puanları, her iki geri bildirim türü sonrasında belirgin biçimde artmıştır; bu boyutta da geri bildirim kaynağına göre anlamlı bir fark saptanmamıştır.

3. Dilsel Doğruluk ve Biçimsel Özellikler (Dil ve Mekanik)

- Dil kullanımı boyutunda, yalnızca insandan geri bildirim alan öğrencilerde anlamlı bir gelişim gözlenmiştir.
- Üretken yapay zekâ geri bildirimi alan öğrencilerin dil puanlarındaki artış istatistiksel olarak anlamlı değildir.
- Mekanik doğruluk (yazım, noktalama ve biçimsel doğruluk) alanında, insandan geri bildirim alan öğrencilerde anlamlı bir iyileşme görülmüştür.
- Üretken yapay zekâ geri bildirimi, mekanik boyutunda anlamlı bir etki göstermemiştir.

4. Geri Bildirim Türlerinin Karşılaştırmalı Etkisi

- Üretken yapay zekâdan alınan geri bildirim; argümantasyon, kanıt ve organizasyon gibi üst düzey yazma becerilerinde insandan alınan geri bildirimle benzer düzeyde etki göstermektedir.
- Buna karşılık, dil kullanımı ve mekanik doğruluk alanlarında insandan alınan geri bildirim daha etkilidir.

SONUÇ

Bu çalışma, insan geri bildirimi ile üretken yapay zekâ geri bildiriminin, İngilizceyi yabancı dil olarak öğrenen öğrencilerin tartışmacı yazma performansını farklı boyutlarda etkilediğini ortaya koymuştur. Bulgular, her iki geri bildirim türünün de öğrencilerin yazılarında argümantasyon, kanıt kullanımı ve metin organizasyonu gibi

üst düzey yazma becerilerini geliştirdiğini göstermektedir. Buna karşılık, dil kullanımı ve mekanik doğruluk alanlarında yalnızca insandan geri bildirim almak anlamlı ve güçlü bir etki üretmiştir. Bu bulgu, geri bildirim kaynağının yazmanın farklı bileşenleri üzerinde farklı etkiler oluşturduğunu belirtmektedir.

Genel olarak bulgular, üretken yapay zekâ geri bildiriminin yazının argümantasyon, kanıt kullanımı ve organizasyon gibi üst düzey ve yapısal bileşenlerinde etkili olduğunu, buna karşılık dilsel doğruluk ve biçimsel ayrıntılar söz konusu olduğunda insan geri bildiriminin daha güçlü bir etki sunduğunu ortaya koymaktadır. Bu nedenle, üretken yapay zekâ geri bildiriminin insan geri bildiriminin yerine geçen bir uygulama olarak değil, onunla birlikte ve tamamlayıcı bir araç olarak değerlendirilmesi daha uygun bir yaklaşım olarak görünmektedir.

Kaynak: Yıldız, M., Topuz, A. C., Polat, H., Taşlıbeyaz, E., Kurşun, E., & Yeşilyurt, S. (2025). A comparative analysis of human and GenAI-generated feedback on EFL students' argumentative writing performance. *Educational Psychology*, 1-28. <https://doi.org/10.1080/01443410.2025.2539797>

3 Programlama Öğrenme Sürecinde Üretken Yapay Zekâ Geri Bildirimine Dair Öğrencilerin Algıları

Exploring Students' Perceptions of Generative AI-Generated Feedback in Learning Programming

Üretken yapay zekâ (*generative artificial intelligence*, GenAI), eğitim alanında giderek daha da yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Özellikle *ChatGPT* gibi sohbet botlarının (*chatbots*) öğrencilere anında, ayrıntılı ve kişiselleştirilmiş açıklamalar ile geri bildirimler sunabilmesi, bu teknolojiyi öğrenme süreçleri açısından dikkat çekici hâle getirmektedir. Programlama eğitimi gibi bilişsel yükün fazla olduğu alanlarda GenAI tabanlı araçlar; öğrencilerin kod yazma, hataları fark etme, kodu anlama ve problem çözme süreçlerini destekleyen yardımcı bir araç olarak değerlendirilmektedir. Bununla birlikte, eğitim teknolojilerinin öğrenmeyi ne ölçüde desteklediği, yalnızca sundukları teknik imkânlarla bağlı değildir. Bu araçların etkili olabilmesi, öğrencilerin söz konusu teknolojileri nasıl algıladıkları ve kullanmaya ne kadar istekli olduklarıyla yakından ilişkilidir. Teknoloji Kabul Modeli'ne (*Technology Acceptance Model*, TAM) göre, bir teknolojinin öğrenme ortamlarında benimsenmesi, öğrencilerin o teknolojiyi ne kadar kullanışlı ve ne kadar kolay bulduklarına bağlıdır. Bu çalışma, Singapur'daki lise öğrencilerinin,

programlama öğrenirken bir üretken yapay zekâ programının (*MyBotBuddy*) sunduğu geri bildirimlere ilişkin algılarını incelemekte ve bu algıların, söz konusu teknolojiyi gelecekte kullanma niyetleriyle nasıl ilişkili olduğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır.

AMAÇ

Bu araştırmanın amacı, 15-16 yaş grubundaki lise öğrencilerinin programlama öğrenme sürecinde kullandıkları GenAI tabanlı bir sohbet botundan (*MyBotBuddy*) aldıkları geri bildirimi nasıl algıladıklarını incelemektir. Çalışma kapsamında, öğrencilerin bu aracı ne kadar kullanışlı ve kolay kullanılabilir buldukları ele alınmaktadır. Aynı zamanda, öğrencilerin bu konudaki algılarının *MyBotBuddy*'yi ilerleyen dönemlerde kullanma istekleriyle ne ölçüde ilişkili olduğunu incelemek amaçlanmıştır. Buna ek olarak, araştırma öğrencilerin *MyBotBuddy*'yi kullanırken uygulamaya yönelik algıları ile gelecekte tekrar kullanma niyetleri üzerindeki unsurların ne kadar etkili olduğunu değerlendirmektedir. Bu unsurlar arasında öğrencilerin uygulamayı kullanırken ne kadar keyif aldıkları, kullanım için ne

kadar çaba harcadıkları, süreç boyunca kendilerini ne kadar desteklenmiş ve serbest hissettikleri ve çevrelerindeki kişilerin (örneğin arkadaşlarının, öğretmenlerinin) GenAI kullanımına bakış açıları yer almaktadır. Son olarak, öğrencilerin daha önce GenAI araçlarıyla olan deneyimlerinin, bu süreçte nasıl bir rol oynadığı incelenmektedir. Çalışma, tüm bu ilişkileri Uyarlanmış TAM çerçevesinde ele almaktadır.

YÖNTEM

Bu araştırma, lise öğrencilerinin programlama öğrenme sürecinde GenAI tabanlı bir sohbet botundan alınan geri bildirimle yönelik algılarını ve bu algıların teknoloji kullanım niyetiyle ilişkisini incelemek amacıyla yarı deneysel bir araştırma deseni ile yürütülmüştür. Çalışma, Teknoloji Kabul Modeli temelinde tasarlanmış ve öğrencilerin GenAI destekli geri bildirimle ilişkin algıları, yapılandırılmış bir müdahale sonrasında ölçülmüştür.

- **Araştırma Deseni:** Araştırmada tek gruba ön test-son test uygulanarak yarı deneysel tasarım kullanılmıştır. Bu tasarımın amacı, öğrencilerin GenAI tabanlı geri bildirimle ilişkin algılarını zaman içinde karşılaştırmak değil, GenAI ile gerçek bir öğrenme deneyimi yaşadıktan sonra oluşan algı ve tutumlarını sistematik biçimde incelemektir. Veri toplama süreci Kasım 2023 - Ekim 2024 tarihleri arasında yürütülmüştür. Ön test ve son test aynı gün içerisinde uygulanmıştır.
- **Katılımcılar:** Araştırmaya Singapur'daki devlet liselerinde öğrenim gören ve GCE O Level Computing dersini alan 15-16 yaş aralığında toplam 60 öğrenci katılmıştır

(50 erkek, 9 kız, 1 öğrenci cinsiyet belirtmemiştir). Öğrencilerin büyük çoğunluğu, çalışmaya katılmadan önce GenAI sohbet botlarını sık veya çok sık kullandığını ifade etmiştir.

- **Müdahale Süreci:** Araştırma kapsamında öğrenciler, programlama öğrenimini desteklemek amacıyla geliştirilen *MyBotBuddy* adlı GenAI tabanlı sohbet botu ile yapılandırılmış bir öğrenme etkinliğine katılmıştır.
 - **Ön Test (Başlangıç Görevi):** Öğrencilerden *Python* programlama dili kullanarak ISBN kontrol basamağını hesaplayan bir program yazmaları istenmiştir. Bu görev, öğrencilerin mevcut programlama becerilerini ve problem çözme yaklaşımlarını ortaya koymak amacıyla kullanılmıştır. Öğrencilere konuya ilişkin temel açıklamalar verilmiştir; ancak öğrenciler daha önce bu tür bir görevle karşılaşmadıkları için ön testte bu kullanılmıştır.
 - **GenAI Destekli Öğrenme Aşaması:** Ön testin ardından öğrencilere *MyBotBuddy*'nin işlevleri tanıtılmıştır. Öğrenciler, yazdıkları kodları *MyBotBuddy* ile birlikte incelemiş; kodlarındaki hataları kontrol etmiş, belirli satırların ne işe yaradığını sormuş, kodun nasıl geliştirilebileceğine dair geri bildirim almıştır. Bu aşamada öğrenciler, GenAI ile serbest şekilde etkileşim kurmuş ve aracı istedikleri şekilde kullanabilmiştir. Müdahale süresi yaklaşık 1 saat sürmüştür.

- **Son Test:** GenAI erişimi tamamen kaldırılmıştır. Öğrenciler, ön testte verilen görevle aynı türde ancak farklı basamak sayısına sahip bir ISBN problemine ilişkin programlama görevini, bireysel olarak ve GenAI desteği olmaksızın tamamlamıştır.

■ **Ölçüm Araçları:** Öğrencilerin GenAI tabanlı geri bildirimye yönelik algıları, müdahale sonrasında uygulanan yapılandırılmış bir anket aracılığıyla ölçülmüştür. 29 sorudan oluşan anket, 5'li Likert ölçeği (1 = Kesinlikle Katılmıyorum, 5 = Kesinlikle Katılıyorum) kullanılarak hazırlanmıştır. Ölçülen temel değişkenler şunlardır:

Değişken	Tanım	Güvenirlilik
Kullanım Kolaylığına Yönelik Algı (<i>Perceived Ease of Use</i>)	Bireyin GenAI'yi kullanmak için çok az zihinsel veya fiziksel çaba gerektiğine dair inancı.	$\alpha = 0,89$
Kullanışlılığına Yönelik Algı (<i>Perceived Usefulness</i>)	GenAI kullanımının bireyin performansını artırdığına, örneğin bilgisini veya verimliliğini geliştirdiğine dair inancı.	$\alpha = 0,86$
Davranışsal Niyet (<i>Behavioural Intention</i>)	Bireyin belirli bir davranışı ya da eylemi gerçekleştirmeye yönelik kararlılığı veya niyeti.	$\alpha = 0,88$
Eğlenme (<i>Enjoyment</i>)	GenAI kullanım deneyiminin, sağladığı faydalardan bağımsız olarak kullanıcı tarafından ne kadar keyifli bulunduğu.	$\alpha = 0,92$
Memnuniyet (<i>Satisfaction</i>)	Kullanıcının GenAI kullanımına ilişkin beklentilerinin ne ölçüde karşılandığı ve bu aracı kullanma kararından ne kadar memnun olduğu.	$\alpha = 0,81$
Harcanan Çaba / Nesnel Kullanılabilirlik (<i>Effort / Objective Usability</i>)	GenAI'yi kullanmanın ne kadar zor olduğu ya da kullanım için gereken çaba düzeyi.	$\alpha = 0,94$
Algılanan Yeterlik (<i>Competence / Self-Efficacy</i>)	Bireyin GenAI'yi kullanma konusunda kendini ne kadar yeterli ve yetkin hissettiği.	$\alpha = 0,83$
Baskı (<i>Pressure</i>)	Kullanıcının GenAI'yi kullanırken yaşadığı gerginlik, kaygı veya stres düzeyi.	$\alpha = 0,74$
Önceki GenAI Sohbet Botu Deneyimi (<i>Experience</i>)	Bireyin GenAI tabanlı sohbet botlarını daha önce ne sıklıkla ve ne ölçüde kullandığına ilişkin deneyimi.	$\alpha = 0,72$
Algılanan Dışsal Kontrol (<i>Perception of External Control</i>)	Bireyin GenAI'yi kullanırken dışsal kaynaklar (teknik destek, yönlendirme vb.) tarafından ne kadar desteklendiğini hissetmesi.	$\alpha = 0,68$; $\omega = 0,53$; GLB = 0,68
Öznel Normlar (<i>Subjective Norms</i>)	Bireyin GenAI kullanımına ilişkin kararının, çevresindeki kişilerin görüşleri ve toplumsal etkiler tarafından ne ölçüde şekillendiği.	$\alpha = 0,59$; $\omega = 0,59$; GLB = 0,59

■ **Veri Analizi:** Verilerin analizinde çoklu doğrusal regresyon analizleri kullanılmıştır. Analizler, TAM doğrultusunda üç ana ilişkiyi incelemek üzere ayrı ayrı yürütülmüştür:

- **Gelecekte tekrardan kullanma niyetinin;** kullanışlılığına yönelik algı, kullanım kolaylığına yönelik algı, öznel normlar ve önceki GenAI deneyimi,
- **Algılanan kullanışlılığın;** kullanım kolaylığına yönelik algı ve öznel normlar,
- **Algılanan kullanım kolaylığının;** *MyBotBuddy*'yi kullanırken ne kadar eğlendikleri, araçtan memnuniyet düzeyleri, harcanan çaba, algılanan yeterlik, baskı ve algılanan dışsal kontrol tarafından yordanıp yordanmadığına bakılmıştır.
 - » Yazarlar, özellikle örneklem büyüklüğünün sınırlı olması nedeniyle, bazı ilişkilerin istatistiksel olarak anlamlı bulunmasına rağmen yeterli güce sahip olmayabileceğini belirtmektedir.

TEMEL BULGULAR

1. Genel Değerlendirme

- Öğrencilerin büyük bir kısmı, çalışmaya katılmadan önce de GenAI tabanlı sohbet botlarıyla deneyime sahip olduğunu belirtmiştir.
- *MyBotBuddy* ile etkileşim sonrasında öğrenciler, bu aracı genel olarak kullanımı kolay, faydalı ve keyifli bir öğrenme aracı olarak değerlendirmiştir.

- Öğrenciler, GenAI kullanımı sırasında düşük düzeyde baskı hissettiklerini ifade etmiş; kullanım sürecinde kendilerini desteklenmiş ve kontrol sahibi olarak algılamıştır.
- Kullanım kolaylığına ve kullanışlılığına yönelik algı değişkenlerinde birçok öğrenci yüksek puan vermiştir. Bu durum, öğrencilerin bu boyutları büyük ölçüde olumlu değerlendirdiğini göstermektedir.

2. Üretken Yapay Zekâ Aracını Gelecekte Kullanma Niyeti

- Öğrencilerin *MyBotBuddy*'yi gelecekte kullanmak istemelerinde en belirleyici unsur, bu aracı ne kadar faydalı buldukları ile ilişkilidir.
- *MyBotBuddy*'nin programlama öğrenmelerine katkı sağladığını düşünen öğrenciler, bu aracı ileride yeniden kullanmaya daha isteklidir.
- Öğrencilerin arkadaşları ve çevrelerindeki kişilerin GenAI kullanımına olumlu bakması, öğrencilerin bu aracı kullanma isteğini artırmaktadır.
- Buna karşılık, öğrencilerin *MyBotBuddy*'yi kolay kullanılabilir bulması ya da daha önce GenAI araçlarını kullanmış olması, gelecekte kullanma isteğini tek başına artırmamaktadır.
- Yapılan ek analizler (bootstrap), bu bulguların rastlantısal olmadığını ve tutarlı olduğunu göstermektedir.

3. Kullanışlılığa Yönelik Algı

- Öğrenciler için *MyBotBuddy*'nin faydalı olup olmadığı, büyük ölçüde bu aracı

kullanırken zorlanıp zorlanmamalarına bağlıdır.

- *MyBotBuddy*'nin kullanımını kolay bulan öğrenciler, aynı zamanda bu aracı daha faydalı olarak değerlendirmiştir.
- Çevredeki kişilerin GenAI hakkındaki görüşleri, öğrencilerin *MyBotBuddy*'yi ne kadar faydalı bulduklarını etkilememiştir.
 - » Bu durum, öğrencilerin GenAI'nin faydasına ilişkin değerlendirmelerini başkalarının görüşlerinden çok kendi deneyimlerine göre yaptıklarını göstermektedir.

4. Kullanım Kolaylığı Yönelik Algı

- *MyBotBuddy*'yi keyifli bulan öğrenciler, bu aracı aynı zamanda daha kolay kullanılabilir olarak değerlendirmiştir.
- Aracı kullanırken az çaba harcadığını düşünen ve kullanım sürecinde kendini desteklenmiş hissedenden öğrenciler, *MyBotBuddy*'yi daha kolay kullanıldığını belirtmiştir.
- Buna karşılık, öğrencilerin bu aracı kullanmaktan ne kadar memnun oldukları, kendilerini ne kadar yeterli hissettikleri, kullanım sırasında ne kadar baskı yaşadıkları *MyBotBuddy*'yi kolay kullanılıp kullanılmadığına dair değerlendirmelerini anlamlı biçimde etkilememiştir.
- Yapılan ek analizler, kullanım kolaylığı açısından en belirleyici unsurun “keyif alma” olduğunu doğrulamıştır.

5. Bulguların Genel Örüntüsü

- Bulgular, Teknoloji Kabul Modeli'nin temel varsayımlarıyla büyük ölçüde uyumludur.

- Öğrencilerin GenAI tabanlı bir geri bildirim aracını benimsemesinde “İşe yarıyor mu?” sorusu temel belirleyicidir.
- Kullanım kolaylığı, öğrencilerin bu aracı kullanmak istemelerini doğrudan değil, aracı ne kadar faydalı buldukları üzerinden dolaylı olarak etkilemektedir.
- Öğrenciler çevrelerinden etkilenmekle birlikte, GenAI'nin değerine ilişkin değerlendirmelerini esas olarak kendi deneyimlerine dayanarak yapmaktadır.

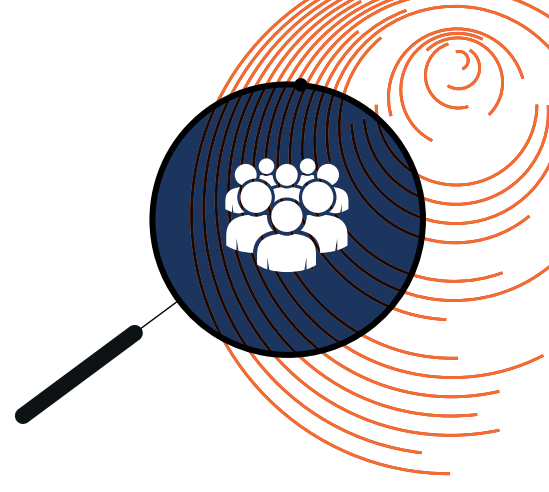
SONUÇ

Bu çalışma, programlama öğreniminde kullanılan GenAI tabanlı bir geri bildirim aracının (*MyBotBuddy*) benimsenmesinde en belirleyici unsurun, öğrencilerin bu aracı ne kadar faydalı buldukları olduğunu göstermektedir. Öğrencilerin *MyBotBuddy*'yi gelecekte tekrar kullanma isteği, bu aracın öğrenmelerine somut bir katkı sağladığını düşünüp düşünmemelerine bağlıdır. Bulgular, aracı kullanım kolaylığının tek başına yeterli olmadığını ortaya koymaktadır. Aracın kolay kullanılıyor olması önemlidir; ancak öğrenciler için asıl belirleyici olan, bu kolaylığın aracı daha faydalı hâle getirip getirmediğidir. Bu süreçte, *MyBotBuddy*'yi kullanmanın keyifli bir deneyim sunması, kullanım kolaylığı algısını güçlendiren temel unsur olarak öne çıkmaktadır.

Öte yandan, öğrencilerin çevrelerindeki kişilerin GenAI kullanımına yönelik tutumları, aracı kullanma isteğini etkilese de, GenAI'nin değerine ilişkin değerlendirmeler büyük ölçüde öğrencilerin kendi deneyimlerine dayanmaktadır. Genel olarak sonuçlar, GenAI tabanlı geri bildirim araçlarının eğitimde etkili biçimde kullanılabilmesi için yalnızca teknik olarak çalışmasının değil, öğrenciler tarafından

anlamlı, işe yarar ve keyifli bulunmasının
belirleyici olduğunu göstermektedir.

Kaynak: Khor, E. T., Chan, L., Koh, E., & Seow, P. (2025). Exploring students' perceptions of generative AI-generated feedback in learning programming. *Educational Psychology*, 1-33. <https://doi.org/10.1080/01443410.2025.2564894>

TOPLUM ARAŞTIRMALARI

TOPLUM ARAŞTIRMALARI

■ Ebeveyn İzin Sisteminin Çalışan Evli Kadınların Doğum Planlarına Etkisi: Güney Kore Kadınlar ve Aileler Boylamsal Araştırmasının Üç Yıllık Takip Çalışması

■ Çevrim İçi Oyun Deneyiminin, Çevrim Dışı Kumardan Çevrim İçi Kumara Geçiş Üzerindeki Etkisi

■ İlgili Babalık Mümkün mü? İspanya ve Norveç'te Babalık Görevini Etkileyen Yapısal Unsurlar

BMC Pregnancy and Childbirth

BMC Pregnancy and Childbirth, gebelik ve doğumun biyomedikal ve sosyolojik yönleri üzerine araştırmalar yayımlayan açık erişimli bir dergidir. Düşük ve orta gelirli ülkelere ilişkin çalışmalara özel bir bölüm sunan dergi, BMC serisinin bir parçası olarak geniş bir araştırma yelpazesine yer vermektedir. Yayımlanan makaleler, *PubMed*, *Web of Science*, *Scopus* ve *DOAJ* gibi veri tabanlarında indekslenmekte ve yüksek görünürlük kazanmaktadır.

1 Ebeveyn İzin Sisteminin Çalışan Evli Kadınların Doğum Planlarına Etkisi: Güney Kore Kadınlar ve Aileler Boylamsal Araştırmasının Üç Yıllık Takip Çalışması

Impact of Parental Leave System on the Childbirth Plan Among Working Married Women: A Three-Year Follow-Up Study of the Korean Longitudinal Survey of Women and Families

Bu çalışma, Güney Kore’de çalışan evli kadınların ebeveyn izni kullanımının doğum oranlarıyla ilişkisini ele almaktadır. Özellikle Güney Kore’de doğurganlık oranlarının düşük olması, iş-aile hayatındaki dengenin sağlanmasını önemli bir odak noktası hâline getirmiş; bu denge ebeveynlik izni bağlamında incelenmiştir. Bu çerçevede, “ebeveyn izin sisteminden yararlananların gelecekte çocuk sahibi olmayı planladıkları” hipotezi öne sürülmüş ve ilgili analizler gerçekleştirilmiştir.

AMAÇ

Bu çalışmanın amacı, Güney Kore’deki çalışan evli kadınlar arasında ebeveyn izin sisteminin çocuk sahibi olma planı üzerindeki etkisinin belirlenmesidir. Bu doğrultuda ebeveynlik politikaları ve doğum arasındaki ilişki kapsamlı bir şekilde incelenmiştir.

YÖNTEM

■ Metodoloji

Bu çalışmada, ebeveyn izin sisteminin çocuk sahibi olma planı

üzerindeki etkisini incelemek için genel tahmin denklemi (*general estimating equation*, GEE) modeli kullanılarak lojistik regresyon analizleri yapılmıştır. Doğum planı, bağımlı değişken olarak belirlenmiş; bu değişken “Çocuk sahibi olmayı planlıyor musunuz?” sorusuna verilen yanıtlara göre sınıflandırılmıştır. Analizde demografik, sosyoekonomik değişkenlerin yanı sıra aileyle ve sağlıkla ilgili çeşitli değişkenler de dikkate alınmıştır.

■ Veri Toplama

Çalışmada, Güney Kore Kadın ve Aileler Boylamsal Araştırması’nın (KLoWF) 2016, 2018 ve 2020 dalgalarından elde edilen üç yıllık takip verileri kullanılmıştır. 2016 yılında toplam katılımcı sayısı 11.546 iken, hariç tutma kriterleri sonrasında 324 kişi çalışmaya dâhil edilmiştir. Bu kişiler; evli, çalışan, 25-39 yaş arasındaki kadınlardan oluşmaktadır ve diğer dalgalarda sırasıyla 2018’de 345 ve 2020’de 227 kişi analiz edilmiştir.

■ Veri Analizi

Bu çalışmada, doğum planına ilişkin temel özelliklerin sıklığı ve oranları χ^2 testleri ile incelenmiştir. Tüm sonuçlar $P \leq 0,05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiş ve analizler SAS 9.4 programı ile gerçekleştirilmiştir.

TEMEL BULGULAR

1. Ebeveyn izni alan kadınların doğum planı yapma olasılıkları daha yüksek çıkmıştır.

Çalışmanın bulgularına göre, ebeveyn izin sistemi kapsamındaki kadınların, bu kapsamda olmayanlara göre çocuk sahibi olmayı planlama olasılığının 3,63 kat daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte ebeveyn izni bölgesel olarak da farklılık göstermiş; iznin uygulandığı kentsel bölgelerdeki çalışan kadınların, kırsal bölgelerdeki kadınlara göre çocuk planlama eğiliminin daha yüksek olduğu saptanmıştır.

2. Genç kadınların doğum planı olasılıklarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Doğum planı yapma eğiliminin, 35-39 yaş grubundaki kadınlara kıyasla 25-29 yaş grubundaki kadınlarda 7,08 kat, 30-34 yaş grubundaki kadınlarda ise 6,06 kat daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu bulgular, özellikle 30'lu yaşların başlarında yer alan kadınlarda doğum planı yapma eğiliminin daha yüksek olduğu göstermektedir. Ayrıca çocuk sahibi olmayı gerekli gören kadınların çocuk sahibi olmayı planlama durumlarının, bunu isteğe bağlı görenlere göre daha yüksek olduğu gözlenmiştir.

3. Mevcut çocuk sayısı, doğum yapma planı üzerinde etkiye sahiptir.

Çocuğu olmayan kadınların, iki veya daha fazla çocuğu olan kadınlara kıyasla çocuk sahibi olma planlarının 22,82 kat daha yüksek olduğu saptanmıştır. Ancak, iki veya daha fazla çocuğu olan kadınların, ebeveyn iznine başvururken, hiç çocuğu olmayan veya bir çocuğu olanlara göre doğum planlama olasılıkları daha yüksek çıkmıştır.

4. Ebeveyn izni başvurusunun durumu, kadınların doğum yapma planlarını etkilemektedir.

Ebeveyn izni başvurusunun durumu, kadınların doğum planlama olasılığını etkilemektedir; en yüksek olasılık yeni başvuru yapanlarda, ardından devam eden başvurusu olanlarda, en düşük olasılık ise başvurusu reddedilenlerde ortaya çıkmıştır. Bu nedenle, ebeveyn izni başvuru durumu ile doğum yapma planı arasında pozitif bir ilişki olduğu söylenebilir.

5. Ebeveyn izni ve diğer doğum destek sistemleri arasında ilişki gözlemlenmiştir.

Araştırmanın bir diğer bulgusu, ebeveyn izninin mali destek yerine doğum izniyle birlikte uygulandığında çocuk planlaması üzerinde daha güçlü bir etki gösterdiği.

SONUÇ

Çalışma sonucunda, ebeveyn izin sistemlerinin kadınların çocuk sahibi olma planlarını etkilediği görülmüştür. Özellikle bu etkinin, iş yerinde ebeveyn izin sistemi uygulanan evli, çalışan kadınlarda belirginleştiği saptanmış; bu grupta

çocuk sahibi olmayı planlama olasılığının daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Bu çalışma, ebeveynlik izninin diğer annelik politikaları ile birlikte daha etkili olduğunu ortaya koyarak doğum motivasyonuna yönelik politikaların oluşturulmasına katkı sağlamayı amaçlamıştır. Bu bağlamda, uygun çocuk bakımı destek politikalarına dikkat çekilmiş ve bu politikaların doğurganlık oranlarını artıracak ifade edilmiştir.

Kaynak: Jung, Y. H., Jang, Y. S., & Park, EC. (2024). Impact of parental leave system on the childbirth plan among working married women: A three-year follow-up study of the Korean Longitudinal Survey of Women and Families. *BMC Pregnancy and Childbirth*, 24, 99. <https://doi.org/10.1186/s12884-024-06286-5>

Plos One

PLOS ONE, disiplinler arası açık erişim politikasıyla bilimsel araştırmaları geniş kitlelere ulaştırmayı amaçlayan akademik dergidir. Biyoloji, tıp, mühendislik, sosyal bilimler ve daha birçok alanda orijinal araştırma makaleleri yayımlayan dergi, hızlı ve şeffaf hakemlik süreci ile bilinmektedir. Dergi, disiplinler arası birincil araştırmaların yanı sıra sistematik derlemeler, nitel araştırmalar ile laboratuvar ve çalışma protokolleri gibi farklı yayın türlerine de yer vermektedir.

2 Çevrim İçi Oyun Deneyiminin, Çevrim Dışı Kumardan Çevrim İçi Kumara Geçiş Üzerindeki Etkisi

The Impact of Prior Online Gaming Experience on the Migration of Offline Gamblers to Online Gambling Platforms

Güney Kore’de gerçekleştirilen bu çalışma, çevrim içi oyun deneyiminin, çevrim dışı kumardan çevrim içi kumara geçiş üzerindeki etkisini incelemektedir. Bu bağlamda çevrim içi kumar oynamayı etkileyen faktörlerin belirlenmesi ve risk faktörlerinin ortaya çıkarılması büyük önem taşımaktadır. Literatürde çeşitli risk faktörlerini inceleyen çalışmalar, çevrim içi oyunların kumarla ilişkisine yeterince odaklanmamaktadır. Bu açıdan araştırmanın özgünlüğü, çevrim içi oyun ile çevrim içi kumar arasındaki ilişkiyi ele almasıyla ortaya konabilir.

AMAÇ

Bu çalışma, bireylerin önceki çevrim içi oyun deneyimlerinin, çevrim dışı kumardan çevrim içi kumara yönelme üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki hipotezler oluşturulmuştur:

H1: Daha önce çevrim içi oyun deneyimi olan bireylerin, çevrim içi kumar oynamaya daha yatkın oldukları görülmektedir.

H2: Çevrim içi oyunlara yapılan harcamaların artması, çevrim içi kumar oynamaya olan istekliliğin artmasıyla pozitif yönde ilişkilidir.

YÖNTEM

Veri Toplama

Bu çalışma, çevrim içi oyun deneyimi ile çevrim dışı kumardan çevrim içi kumara geçiş arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla, 2021 yılında Güney Kore’de toplanan anket verilerine dayanmaktadır. Veri toplama süreci, profesyonel bir çevrim içi araştırma şirketi olan Embrain tarafından yürütülmüştür. Örneklem; cinsiyet, yaş ve bölge açısından temsiliyeti sağlayacak şekilde oluşturulmuştur. Toplam 742 yetişkinin katıldığı ankette, daha önce çevrim dışı kumar deneyimi olduğunu bildiren katılımcılar analitik örnekleme oluşturmuştur.

Veri Analizi

Veri analizinde öncelikle katılımcıların çevrim içi oyun ve çevrim içi kumar deneyimlerini betimlemek amacıyla tanımlayıcı istatistikler hesaplanmıştır. Ardından, bu deneyimler arasındaki ilişkileri incelemek için sıradan en küçük kareler (ordinary least squares, OLS) doğrusal regresyon modeli kullanılarak ana analiz gerçekleştirilmiştir.

TEMEL BULGULAR

1. Çevrim içi oyun deneyimi ile çevrim içi kumar oynama durumu arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

Çevrim içi oyun deneyiminin, çevrim içi kumar oynamaya istekli olma durumu ile pozitif ve anlamlı biçimde ilişkili olduğu gözlenmiştir. Ayrıca, demografik ve psikososyal faktörler arasında yalnızca cinsiyetin anlamlı olduğu, erkeklerin çevrim içi kumara daha yatkın olduğu görülmüştür.

2. Çevrim içi oyunlara yapılan harcama ve çevrim içi kumar oynama isteği arasında anlamlı bir ilişki olduğu gözlemlenmiştir.

Çevrim içi oyunlara yapılan harcamanın, çevrim içi kumar oynama isteğiyle güçlü ve anlamlı biçimde ilişkili olduğu saptanmıştır. Oyun deneyiminin ötesinde, oyunlara yönelik finansal katılım düzeyinin kumar niyetini artırdığı, demografik ve refah göstergelerinin ise bu ilişkide anlamlı bir rol oynamadığı belirlenmiştir.

3. Demografik faktörlerin kumar harcamaları üzerindeki etkisinin sınırlı olduğu tespit edilmiştir.

Erkeklerin kadınlara kıyasla daha yüksek kumar harcaması beklentisine sahip olduğu ortaya konmuştur. Bununla birlikte, eğitim düzeyi ile harcamalar arasındaki negatif ilişki, çevrim içi oyun harcamaları dikkate alındığında ortadan kalkmaktadır. Bu durum, kumar harcamalarını açıklamada, oyun davranışlarının demografik özelliklerden daha belirleyici olduğunu göstermektedir.

4. Strateji ve gizlilik temel motivasyon kaynağı olarak değerlendirilmektedir.

Çevrim içi oyunlara yüksek harcama yapan kişilerin, çevrim içi kumarı veri temelli ve bilinçli kararlarla ilişkilendirilen bir faaliyet olarak algıladığı belirlenmiştir. Bununla birlikte dijital platformların sunduğu gizliliğin önemli bir rol oynadığı ve sınırlayıcı, düzenleyici mekanizmalara karşı ise bir direnç gösterildiği tespit edilmiştir.

SONUÇ

Bu çalışma, çevrim içi oyun ve çevrim içi kumar arasındaki ilişkiyi incelemiştir; dijital kumarla ilgili risk faktörlerini ortaya çıkarmanın önemine değinmiştir. Çevrim dışı kumardan çevrim içi kumara geçişte çevrim içi oyunların rolünün araştırılması, araştırmanın özgünlüğünü oluşturmuş ve bu konudaki ilk ampirik çalışma olarak nitelendirilmiştir. Bu kapsamda, çalışmada özellikle düzenleyici kurumların rolüne vurgu yapılmış; harcama limitleri, kişiselleştirilmiş geri bildirimler ve eğitim kampanyaları gibi tüketici koruma önlemlerinin önemine dikkat çekilmiştir. Böylece kumar davranışının finansal kontrolü de öne çıkarılmıştır. Tüm bunlarla birlikte çalışma, çevrim içi boş zaman aktiviteleri ve kumar arasındaki ilişkiyi inceleyen sonraki çalışmalar için referans oluşturmaktadır. Nitekim sunulan bulgular, politika oluşturma açısından önem taşımakta ve farklı kültürler ile platformlar üzerinde de bu dinamikleri incelemenin gerekliliğine işaret etmektedir.

Kaynak: Ko, Y.-H., & Kim, H. (2025). The impact of prior online gaming experience on the migration of offline gamblers to online gambling platforms. *PLOS ONE*, 20(9), e0331451. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0331451>

Journal of Family Issues

Journal of Family Issues, evlilik ve aile konulu güncel çalışmaları içeren ve ailelerin deneyimledikleri zorluklar temelinde yayınlar üreten bir dergidir. 30 yılı aşkın süredir çalışmalarına devam eden dergi, güncel araştırmalar, teoriler, analizler, savunuculuk yazıları ile akademik bakış açısının ötesine geçmektedir. Disiplinler arası bir bakış açısını benimsemekte; aile çalışmaları, aile içi şiddet, cinsiyet çalışmaları, psikoloji, sosyal hizmet ve sosyoloji gibi farklı alanlardan gelen çalışmaları kapsayarak hem teorik hem de pratik boyutlarda zengin bir içerik sunmaktadır.

İlgili Babalık Mümkün mü? İspanya ve Norveç'te Babalık Görevini Etkileyen Yapısal Unsurlar

Is Involved Fatherhood Possible? Structural Elements Influencing the Exercise of Paternity in Spain and Norway

Bu çalışma, İspanya ve Norveç'te babalığa yüklenen anlamları ve bu anlamları şekillendiren yapısal unsurları incelemektedir. Batı toplumlarında babalığa yüklenen anlamlardaki değişim, bu alanın araştırılmasını gerekli kılmıştır. Bu araştırmanın İspanya ve Norveç özelinde karşılaştırılmalı olarak ele alınması ise iki ülkenin sahip olduğu yapısal ve politika temelli farklılıklarda kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda, babalığı şekillendiren yapısal unsurlar ele alınmış ve aile politikaları, cinsiyet, ev ve bakım sorumlulukları, iş hayatı gibi unsurlar çerçevesinde bir değerlendirme yapılmıştır.

AMAÇ

Çalışmanın temel amacı, İspanya ve Norveç'te babaların davranışlarını şekillendiren yapısal unsurları incelemektir. Bu doğrultuda, babalıkta yaşanan dönüşümün bireysel davranışlardan ziyade, yeni babalık anlayışını destekleyen ya da sınırlayan yapısal faktörlerin etkisiyle şekillendiği hipotezi ele alınmıştır.

YÖNTEM

■ Metodoloji

Bu çalışma, nitel görüşmeler ve nicel ikincil verilerin birlikte kullanıldığı

metodolojik üçgenleme temelli bir tasarımla yürütülmüştür.

■ Veri Toplama

Çalışmanın veri toplama sürecinde 11 kişi ile yüz yüze yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara ulaşmak için kartopu örnekleme yöntemi kullanılmış, görüşmeler iki ülkede (6'sı Norveç, 5'i İspanya) gerçekleştirilmiş ve 40-60 dakika arasında sürmüştür. Katılımcılar ebeveynler ve siyasi aktörlerden (6 ebeveyn, 5 siyasi aktör) oluşmuş; böylece hem politika hem de ebeveyn perspektifi bir arada değerlendirilmiştir. Nicel ikincil kaynaklar ise görüşülen kişilerin söylemlerinin ampirik kanıtlarla tutarlılığını test etmek için kullanılmıştır. Bu çerçevede, Avrupa Sosyal Anketi (*European Social Survey, ESS*), İş Gücü Anketi, Zaman Kullanımı Anketi'nden yararlanılmıştır. Bununla birlikte her iki ülkenin aile politikaları da incelenmiştir.

■ Veri Analizi

Veri analizi için yarı yapılandırılmış görüşmeler öncelikle yazıya dökülmüş; sonrasında ise kodlama süreci başlamıştır. Kodlama süreci,

görüşülen kişilerin söylemleri ve literatür incelemesi rehberliğinde yürütülmüştür. Verilerin tematik kodlaması ve analizi için NVIVO yazılımı kullanılmıştır.

TEMEL BULGULAR

1. Ev ve bakım sorumluluklarında eşitsizlikler her iki ülkede devam etmekle birlikte, İspanya’da çok daha belirgindir.

- Görüşmelerin sonunda, İspanyol bir babanın, eşlerinin işsiz kalması durumunda kendisini ailenin “ekonomik itici gücü” olarak tanımladığı ve bu durumun geleneksel rolleri yansıttığı görülmüştür. Bununla birlikte İspanya’da, iş ve aile sorumluluklarının dengelenmesi durumunda da işverenlerin çelişkili tepkiler verdiği ortaya konmuştur. Sonuç olarak İspanya örneğinde, işveren ve iş gücü piyasasındaki cinsiyete dair tutumlar nedeniyle, bakım ve çalışma düzenlemelerinin babalar ve anneler için farklılaştığı görülmüştür.
- Norveç’te ise ev içi görevlerin eşit dağılımının daha yaygın olduğu görülmüştür. Buna karşın, eşitsizlikler çocuk bakımına kıyasla ev işlerinde hâlâ devam etmektedir.

2. Babalar ikincil bakıcılar olarak görülmektedir.

- Araştırmanın bulguları sonucunda, İspanya özelinde kadınların bakım ve ev içi sorumluluklarında daha fazla rol aldıkları ve erkeklerin geçim kaynağını sağlayan kişi oldukları gözlenmiştir.
- Norveç’te ise çocuk bakımına yönelik bu durum, İspanya’ya göre daha

eşitlikçi bir yerden değerlendirilmiştir.

- Her iki ülkede de eşitlik ideali kabul görmüş; bununla birlikte babalar ikincil bakıcılar olarak görülmüştür.

3. Çalışma hayatının sunduğu koşullar ebeveynlik biçimlerini etkilemektedir.

- Her iki ülkede de annelik, kadınların kariyerleri üzerinde olumsuz bir etkiye sahiptir.
- Her iki ülkede de erkekler çoğunlukla tam zamanlı çalışmakla birlikte, yarı zamanlı çalışmanın Norveç’te daha yaygın olduğu gözlenmiştir. Bununla birlikte her iki ülkede de iş gücü piyasasındaki cinsiyete dayalı eşitsizliklerin, babaların çocuk bakımına katılımını sınırlandırdığı saptanmıştır.
- Her iki ülke için de erkeklerde yarı zamanlı çalışma bakım odaklı bir tercih değilken, kadınlar açısından iş-aile uyumuyla doğrudan ilişkili görülmüştür.
- İspanya’da erkeklerin bakım odaklı talepleri sınırlı biçimde kabul görürken, Norveç’te kurumsal desteğin daha güçlü olduğu ifade edilmiştir; buna karşın iş gücü piyasasındaki eşitsizlikler de devam etmektedir.

4. Ebeveynlik izinlerinin dağılımı, baba katılımını doğrudan etkilemektedir.

- İspanya’da annelik izni 16 hafta, babalık izni ise 4 haftadır. Bulgular, ebeveyn izninin dengesiz dağılımının, babaların çocuk bakımına katılımını sınırlandırdığını ortaya koymaktadır.
- Norveç’te her iki ebeveyne de 10’ar haftalık izin tanınmakta, kalan 26 hafta ise ebeveynler arasında paylaşılabilmektedir. Bu bağlamda, Norveç’te çocuk bakımında görünürde

daha eşit bir yapı gözlemlense de, pratikte paylaşımlı ebeveyn izninin toplumsal beklentiler nedeniyle eşit kullanılmadığı saptanmıştır.

SONUÇ

Sonuç olarak bulgular, Norveç'te annelerle eşit düzeyde çocuk bakımına katılan bir babalık modelinin teşvik edildiğini, ancak iş gücü piyasası ve ev içi iş bölümünde süregelen rol dağılımları nedeniyle bu eşitliğin pratikte sınırlı kaldığını göstermektedir. Paylaşımlı

bakım stratejileri ailelere esneklik sunsa da, geleneksel değerler bu süreci zaman zaman eşitsiz bir şekilde yapılandırmıştır. İspanya'da ise babalar hâlen büyük ölçüde ikincil bakım veren konumunda olup modern babalık söylemleri ile geleneksel davranış kalıplarının bir arada var olması belirgin belirsizlikler yaratmaktadır. Her iki ülkede de babalık rollerinde bir dönüşüm süreci gözlemlenmekle birlikte, bu dönüşümün hızı ve yönü ülkelerin yapısal ve toplumsal bağlamlarına bağlı olarak farklılaşmaktadır.

Kaynak: Miguel, B. E.-S., Gandasegui, V. D., & Gorfinkel, M. D. (2019). Is Involved Fatherhood Possible? Structural Elements Influencing the Exercise of Paternity in Spain and Norway. *Journal of Family Issues*, 40(10), 1364-1395. <https://doi.org/10.1177/0192513X19839753>

